

KORMOS ZOLTÁN

Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon

Baranyi Béla – Fodor István (szerk.): Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete, Pécs–Debrecen, 2012.

A világ és Magyarország gazdaságát egyaránt megrázó válság ismét felhívta a figyelmet az ipar jelentőségére, különösen a rendszerváltó országokban, ahol az ipari termelés drasztikus leépülését, ezzel párhuzamosan a munkahelyek tömeges megszűnését és a társadalmi feszültségek fokozódását már megtapasztaltuk a gazdasági átmenet éveiben. Ezekben az országokban, főképp azok hátrányos helyzetű régióiban nagy figyelmet kell fordítani az újraiparosítás kérdéseire, csökkentve a Nyugat-

Európához mért lemaradást és a társadalmi problémákat. Az újraiparosításban kiemelt szerepe lehet a világviszonylatban egyre jelentősebb gazdasági pozíciókra szert tevő környezetiparnak, amely akár Magyarországon is kitörési ponttá válhat. Ezt ismerték fel a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központjában, amikor a Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, a Pécsi Tudományegyetem és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem szakemberei és fiatal kutatói bevonásával Baranyi Béla és Fodor István tanulmánykötetet szerkesztett a környezetipar helyzetének és a régiók újraiparosításában betöltött lehetséges szerepének bemutatására.

A kötet huszonhárom tanulmányt tartalmaz. Ezek közül az elsőt a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete korábbi igazgatója, *Horváth Gyula* jegyzi, aki felhívja a figyelmet az egyes régiók gazdasági depressziójára, ahol a gazdasági struktúra és a gyenge technológiai színvonal miatt az exportkapacitások sem bővíthetők. Arra figyelmeztet, hogy az újraiparosítás nem a trendek visszafordulásáról szól, hanem új, innovatív ipari fejlődést, valamint az ipar ágazati és térbeli szerkezetének átalakulását jelenti. A dezindusztrializáció, a delokalizáció és az új innovatív ipar egy időben, egymással párhuzamosan, egymást kiegészítve jelenik meg. Magyarország felkerült a multinacionális vállalatok K+F-telephely-választásának térképére, ugyanakkor az ország legtöbb régiójában súlyos gondot jelent, és az iparfejlesztés akadályja a műszaki szakemberek hiánya. Ez a problémája a „környezeti javak és szolgáltatások iparának” is, pedig komoly prognózisok alapján például Németországban a környezetvédelmi és környezettechnológiai ipar termelési értéke 2020-ra megelőzi a járműiparét is. Az ágazat jelenleg Németországban 1,5 millió főt foglalkoztat, éves teljes világpiaci forgalma pedig ezermilliárd euróra becsülhető. „A

magyar környezetvédelmi iparnak célszerű lenne önálló stratégiát kidolgozni a német környezetvédelmi és technológiai iparral való együttműködési lehetőségek feltárására. (...) Az elkövetkező öt évben Magyarországon várhatóan megduplázódnak a környezetvédelmi ráfordítások. Ez jelentős keresletnövekedést jelenthet a környezettechnológiák iránt”, amit jó lenne a régiók újraiparosítási programjával összekapcsolni.

A következő tanulmányban *Lux Gábor* a Közép-Európában végbement dezindusztrializációs folyamatot és ennek térbeli különbségeit tekinti át. A mai állapotot és a jövőbeni lehetőségeket meghatározzák a korábbi termelési és intézményi hagyományok, amit gyakran útfüggőségnek neveznek. A tanulmány ezt a jelenséget veszi szemügyre a lengyel Felső-Szilézia példáján.

Fodor István és *Suvák Andrea* a környezetiparnak a gazdaság fenntartható fejlesztésében betöltött szerepéről értekeznek. A környezetipar kialakulásának történetét, globális jelentőségét áttekintve kijelentik, hogy természetbarát, erőforrás-hatékony és minimális szennyezéssel járó gyakorlat jelöli ki a gazdasági fejlődés és a környezeti fenntarthatóság közös útját.

Páger Balázs a környezetiparnak egy, a német újraegyesítés után rendkívül nehéz helyzetbe került tartomány, Szász-Anhalt gazdasági felélesztésében játszott szerepét mutatja be. Az utóbbi évek során kiépült kutatási, képzési és infrastrukturális háttérnek köszönhetően a tartomány mutatta fel a legnagyobb környezetipari növekedési potenciált. Berger tanulmányát idézve három tényezőt említ, ami miatt jelentős növekedés előtt áll a környezetipar. Ezek: a népesség növekedése, a növekvő globalizáció és a nagyobb jólét elérésére való törekvés.

Nagy Andor az ökológiai modernizációra mint lehetőségre tekint, ami megváltoztathatja a magyar gazdaság kedvezőtlen szerkezetét. Felhívja a figyelmet az állam szükséges szerepvállalására számos területen, és a jó adottságokra (például geotermikus energia), amelyek kihasználásával fellendíthető a gazdaság.

Buday-Sántha Attila a versenyképes, és ezáltal életképes mezőgazdaság szükségességét támasztja alá, mivel a társadalom által igényelt szolgáltatások (jó minőségű élelmiszerek, gondozott táj, élővilág gazdagsága stb.) csak így biztosíthatók. A vidék felzárkózását nem lehet kizárólag a mezőgazdaságtól várni, viszont nem remélhető, hogy Nyugat-Európaéhoz hasonlóan kiépül a vidéki kisvárosokba, nagyobb községekbe települő ipar, amely az ott élő alacsony képzettségű tömegek foglalkoztatását megoldja.

Varjú Viktor írása esettanulmányokon keresztül elemzi, hogy egy politikai beavatkozás, az EU emisszió-kereskedelmi rendszere hogyan hat a környezetipar fejlődésére. „Az eszköz alkalmazása bevételt generál az eladói oldalon, és technológiai innovációt indukál (az emisszió-csökkentés érdekében), amely hozzájárul az energia- és erőforrás-hatékonysághoz és a fenntartható gazdasági fejlődéshez.”

Szlávik János és *Valkó László* a környezeti ipar és piac elmúlt évtizedekbeli legfontosabb tendenciáit mutatja be a fenntartható fejlődés és a klímastratégia szemszögéből.

Penninger Antal szerint a kistérségek energiaszükségletének ellátásához hozzájárulhatnak a helyben fellelhető, eddig hulladékként kezelt energiaforrások, ami az energetikai függőséget csökkentené. Véleménye szerint a szellemi erőforrások rendelkezésre állnak ahhoz, hogy célzott K+F-támogatásokkal magyar tulajdonú vállalatok alakuljanak és erősödjének meg az energetikaigépgyártás területén.

Oláh Lajos a környezetipart befolyásoló innovációs tényezőket vizsgálja.

Kocsis Tamás a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség innovációs stratégiájával összhangban a régió kitörési lehetőségét az innovációorientált újraiparosításban, azon belül kiemelten a környezeti ipar fejlesztésében látja.

Kiss Tibor az erőforrás-hatékony hulladékgazdálkodási rendszerek gazdaság- és térségfejlesztési összefüggéseit elemzi.

A kötet szerkesztője, *Baranyi Béla* tanulmányában a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, gazdasági-társadalmi szempontból halmozottan hátrányos helyzetű településen, Nyírtasson tervezett hőerőmű hulladék hőjét hasznosító üvegházak, szárító üzemek, halnevelő medencék, valamint az ezekben előállított primőr termékek feldolgozásához és tárolásához szükséges beruházások jelentős regionális gazdasági-társadalmi hatását veszi számba.

Balcsók István és *Koncz Gábor* a biomassza villamos erőművi és fűtőművi hasznosításáról, illetve új biomassza erőművek észak-magyarországi létesítéséről és azok vidékfejlesztési hatásáról ír.

Fehér János és *Tamás János* a szennyvíziszap-kezelés, -elhelyezés és -hasznosítás regionális aspektusait vizsgálja.

Nagy János és *Sinóros-Szabó Botond* tanulmánya a környezetipar és a vidék bioenergetikai fejlesztésének tudományos összefüggéseit foglalja rendszerbe, majd az elméleti alapok és összefüggések gyakorlati alkalmazását egy térkörnyezetbe illesztett biomassza fűtőerőművön keresztül vizsgálja meg.

Kulcsár Balázs a termálvíz és a geotermikus energia környezetipari hasznosításának észak-alföldi lehetőségeit tárja az olvasó elé gazdasági áganként, miközben felhívja a figyelmet az ország kiszolgáltatott energetikai helyzetére, és a megújuló energiaforrások fontosságára.

Dékány Imre, *Janovák László* és *Tallósy Szabolcs* a napfény és a fotokatalizátorok tisztító, fertőtlenítő hasznosításáról értekeznek szennyezett felületek, vizek és talajok esetében.

Hajtó János és *Szabó Béla Gábor* hazai fejlesztésű nap- és szélenergiát hasznosító, energiatermelő berendezéseket mutat be a gyakorlatban.

Duray Balázs és *Nagy Imre* a Dél-Alföld megújuló energiaforrásainak elméleti és fenntarthatóan hasznosítható potenciáljáról értekeznek, amelyek közül a gazdasági-társadalmi problémák enyhítésében – a mezőgazdasági munkahelyteremtésen keresztül – a biomasszának lehet a legnagyobb szerepe.

Nagy Sándor az ISPA-program keretében Hajdú-Bihar megyében 2003–2011 között zajlott beruházásokról, fejlesztésekről ad képet, rávilágítva számos megoldásra váró további környezetvédelmi problémára.

Verdó György a biomassza energiahasznosításának lehetőségeiről és a szociális gondozóhálózat fűtőkorszerűsítésében megszerzett általánosítható tapasztalatokról ír.

Szarka László és *Bereznyánszky Károly* olyan globális környezeti alapkérdéseket felegetnek, mint például a felszín alatti vízkészlet, természeti katasztrófák, egészség és éghajlatváltozás. Ismertetik a Nobel-díjas Richard Smalley prioritási sorrendjét, és felszólítják a tudományos világ képviselőit, hogy a környezeti kihívásokhoz ne egyszerűen az éghajlatváltozáson keresztül közelítsenek, mert az éghajlatváltozás fokozatosságával szemben a források kiapadása hirtelen katasztrófához vezethet.

Ajánlom e sokrétű összeállítást a téma elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó szakembereknek, valamint az érdeklődők szélesebb körének.